

Fundacja
Szkoła z Klasą

Razem w Klasie

RAPORT

Fundacja
Szkoła z Klasą

Razem w Klasie

Program dla szkół, do których dołączyły osoby z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z Ukrainy

RAPORT

Okres realizacji: 06.2022–10.2023

Przy wsparciu:

Spis treści

Razem w Klasie z różnych perspektyw	6
Kilka refleksji na wstępie	8
Razem w Klasie w liczbach	10
Kontekst: wojna w Ukrainie	12
Ukraińskie dzieci w Polsce po 24.02.2022	14
Znaczenie edukacji w sytuacjach kryzysowych	16
Wyzwania polskiego systemu edukacji	20
Razem w Klasie – główne założenia	22
Potrzeby edukacyjne nauczycieli w obszarze wielokulturowości	24
Filozofia programu	28
2 116, czyli budowanie wsparcia systemowego	30
Materiały edukacyjne jako podstawa	36
Webinary	38
Inne formy wsparcia edukacyjnego	40
Mini-granty na szkolne przestrzenie dobrostanu	46
Nasze rekomendacje	58
Ewaluacja jest ważna	60
Włącz się! Wesprzyj nasze działania!	61

Program powstał w odpowiedzi na wybuch wojny w Ukrainie w 2022 r. i potrzebę szybkiego wsparcia nauczycieli i klas szkolnych, w których z dnia na dzień pojawili się uczniowie uciekający z Ukrainy.

Stworzyliśmy program Razem w Klasie, aby móc wspólnie z nauczycielkami i nauczycielami budować mosty między różnymi kulturami i doświadczeniami dzieci i młodzieży. Koncentrujemy się na tworzeniu przyjaznego i integracyjnego środowiska, które będzie wspierające dla każdego ucznia i uczennicy.

Uważamy, że szkoła może być przestrzenią, w której każda młoda osoba, bez względu na pochodzenie i trudne doświadczenia, może pielęgnować swoje talenty i posiadać równe szanse rozwoju.

zespół Fundacji Szkoła z Klasą

Program Razem w Klasie z różnych perspektyw

”

Materiały z programu Razem w Klasie wykorzystywałem podczas zajęć warsztatowych [ze studentami i studentkami pedagogiki]. Moim zdaniem są to pomoce, które pozwalają lepiej zrozumieć zjawisko różnorodności w klasie, a także przygotować grupę uczniów do współżycia z nowymi kolegami i koleżankami z doświadczeniem migracji. Program ten nie tylko wprowadza osoby uczestniczące w świat różnorodności kulturowej, ale także uczy empatii i zrozumienia dla innych kultur. Osobiście uważam, że to bardzo dobrze przygotowane pomoce, które zwracają uwagę na warstwę społeczną i emocjonalną funkcjonowania dzieci, a także sprzyjają integracji grupy. Widzę ogromną wartość w tym programie jako narzędziu budującym otwartość, tolerancję i globalne spojrzenie wśród młodych ludzi.

”

dr Marek Smulczyk
Uniwersytet Warszawski,
Wydział Pedagogiczny

”

(...) Po zakończonym projekcie poczułam się lepiej i pewniej w nowej szkole i nowym (dotąd obcym mi) otoczeniu. Bardzo dziękuję. Jak to dobrze, że mogliśmy razem, Polacy i Ukraińcy, spotkać się, poznać siebie i pogadać, porozmawiać o wszystkim. Tak bardzo tego potrzebowałam, bo po przyjeździe do Polski czułam się źle i wszystko mnie bolało ze strachu i niepewności, co będzie dalej.

”

Uczennica,
z raportu z realizacji mini-grantu

”

Razem w Klasie to program, w którym jest morze uważności, wsparcia, gościnności i życzliwości, które budują mosty i przynoszą ukojenie. Materiały programu są wyjątkowe. Kolorowe, cudowne. To cała masa pomysłów, wzmocnienia, ale i zabawy dla nauczycieli, w tym dla nas – nauczycieli bibliotekarzy – i dla naszych dzieciaków w szkołach. Wszystkich – nie ma znaczenia, z jakiego kraju pochodzą. I do tego ogrom ciekawej, nie przytłaczającej wiedzy. Moja biblioteka często zamienia się w salon relaksu – dzięki piłeczkom sensorycznym. W salon gier – dzięki kalamburom. W świątynię uważności – dzięki kartom uważności. Bezценne w szkole, która często pędzi, nie mając czasu na uważność.

”

Iwona Pietrzak-Płachta,
Nauczycielka Roku 2022, nauczycielka
bibliotekarka z Zespołu Szkolno-
Przedszkolnego w Pliszczynie

”

Dzięki. Ja bardzo się cieszę z tego projektu, bo patrząc na te wszystkie inne, w których biorę udział, to tutaj czuję największy fokus na dzieci, żeby im naprawdę pomóc. I też fokus na to, że ja mogę otrzymać jakieś wsparcie, chociażby ta grupa, gdzie mogę się po prostu wygadać, bo gdzie? Bo gdzie indziej?

”

Nauczycielka,
z wywiadu fokusowego

”

Kluczowe było dla nas wspólne działanie nauczycieli i uczniów. Razem planowaliśmy zmiany przestrzeni [dobrostanu i integracji w szkole], a następnie razem czuwaliśmy nad realizacją kolejnych etapów prac. Pozwoliło to na integrację wewnątrzszkolną, nauczyło wszystkich pracować w grupie i działać z nastawieniem na cel. Wykorzystywaliśmy mocne strony uczestników – tak aby efekt był jak najlepszy, a zaangażowane osoby poczuły dumę i satysfakcję ze swoich działań.

”

Ewa Nalazek-Kontna, Anna Dubielewska,
Marta Siołkowska
XIII Liceum Ogólnokształcące im. gen. Józefa Hallera
w Bydgoszczy, które zrealizowało grant
na zmianę przestrzeni w ramach
programu Razem w Klasie

Kilka refleksji na wstępie

Program kryzysowego wsparcia Razem w Klasie, który Fundacja Szkoła z Klasą uruchomiła wkrótce po wybuchu wojny w Ukrainie, bazował na wnioskach z badań przeprowadzonych przez Fundację na grupie 1000 nauczycieli i nauczycielek pracujących z dziećmi z doświadczeniem uchodźstwa.

Z badań tych wynikało, że tylko 16% nauczycieli miało szerszy kontakt z dziećmi z zagranicy nie polskiego pochodzenia, a jedynie 4% z dziećmi ukraińskim. Pokazywało to skalę potrzeb i braki kompetencyjne, z którymi mierzą się polscy nauczyciele¹. Projektowane działania zostały dopasowane do potrzeb i możliwości nauczycielek i nauczycieli (w tym czasu, który mogą przeznaczyć na podnoszenie kompetencji).

Stworzony został kompleksowy program, który obejmował 3 innowacyjne komponenty:

- szeroki program wsparcia (który objął ponad 2100 szkół i innych instytucji)
 - materiały edukacyjne oraz krótkie szkolenia online dotyczące integracji, przeciwdziałania i redukcji stresu, pokonywania bariery językowej i zabawy w edukacji, wspomagające pracę w klasach, do których dołączyły dzieci z doświadczeniem migracji i uchodźstwa.

Drukowane, wysokiej jakości materiały merytoryczne dla nauczycieli, gry, plakaty, karty, infografiki i piłeczki sensoryczne wysyłane były kurierem do wszystkich chętnych szkół. Materiałom towarzyszyły pogłębiające wiedzę webinary, dostępne także na platformie e-learningowej.

- różnorodne wsparcie szkoleniowe i konsultacyjne dopasowane do indywidu-

alnych potrzeb – chętne szkoły mogły pogłębić tematykę edukacji międzykulturowej poprzez warsztaty dla rad pedagogicznych online i offline oraz konsultacje indywidualne dla nauczycielek i nauczycieli.

Realizowane były one w oparciu o szczegółowe badanie potrzeb i dostarczanie adekwatnych, odpowiadających potrzebom nauczycieli treści i narzędzi.

Na podstawie wniosków z badań, mówiących o potrzebie koleżeńkiego wsparcia powstał też (S)pokój nauczycielski – nauczycielskie grupy wsparcia, moderowane przez trenerki i trenerów edukacji międzykulturowej, platforma wymiany doświadczeń, dzielenia się sukcesami i wyzwaniami.

- granty dla szkół na zmianę przestrzeni szkolnych, które w sposób partycypacyjny zmieniały klimat i relacje w szkołach, odpowiadając na potrzebę przynależności uczniów ukraińskich i integrację uczniów i uczennic. Granty pozwoliły również na wyjście szkół do społeczności lokalnych, rozwijanie poczucia sprawstwa i decyzyjności wśród uczniów oraz wnoszenia czegoś ważnego do życia szkoły.

Grantom towarzyszyło wsparcie szkoleniowe i konsultacyjne, indywidualnie projektowane na podstawie złożonych wniosków, które dotyczyło zarówno edukacji międzykulturowej, jak i prowadzenia procesu partycypacji uczniowskiej czy projektowania przestrzeni.

W programie wzięło udział 2116 instytucji – 1727 szkół i 389 placówek edukacji pozaszkolnej (biblioteki, domy kultury, centra aktywności lokalnej, świetlice środowiskowe). Program objął swoim oddziaływaniem 84 594 nauczycielek i nauczycieli, 750 766 uczniów i uczennic (w tym 39 061 dziewcząt i chłopców z Ukrainy) oraz 5269 pracowników i pracowników innych instytucji.

Po bardzo intensywnym zrywie niesienia pomocy i mobilizacji w pierwszych miesiącach po wybuchu wojny, społeczeństwo wkroczyło w okres stagnacji i przesycenia. **Potrzeby wsparcia szkół jednak nadal pozostają, a nawet są coraz większe.** Wiadomo już, że wiele obywaterek i obywateli ukraińskich zostanie w Polsce na dłużej, a być może na zawsze. Konieczne jest przejście w działanie długofalowe, kompleksowe strategie tworzenia nie tylko klas międzykulturowych, ale także szeroko rozumianej inkluzji.

Wymienione wyżej komponenty programu możliwe są do łatwego i szybkiego skalowania nie tylko w kontekście wojny, ale w ogóle w działaniach inkluzyjnych, skierowanych do grup nieuprzywilejowanych (osoby LGBTQ+, neuroatypowe, z niepeł-

nosprawnościami). Nacisk powinien zostać przesunięty z radzenia sobie z sytuacją kryzysową na przeciwdziałanie polaryzacji, a w konsekwencji radykalizacji, i na wzmacnianie relacji rówieśniczych, przeciwdziałanie dezinformacji i budowanie poczucia przynależności, które pozwoli przewyciężyć już teraz widoczną w szkołach izolację.

Strategia długofalowego wsparcia jest niezbędna ze względu na to, że ogromna liczba uczniów i uczennic pozostaje poza systemem edukacji. Jest to temat istotny dla bilateralnych relacji polsko-ukraińskich. Pojawiające się problemy nie zostaną rozwiązane bez jasnej strategii wdrażania do polskich szkół modelu budowania relacji międzykulturowych. Fundacja Szkoła z Klasą ma zasoby i doświadczenie, aby wdrażać ten model do szkół.

¹ Raport z badania Razem w klasie. Dzieci z Ukrainy w polskich szkołach, Warszawa 2022, <https://www.szkoiazklasa.org.pl/materialy/razem-w-klasie-dzieci-z-ukrainy-w-polskich-szkolach/>.

Razem w Klasie w liczbach

Dzięki naszym działaniom wsparliśmy:

- **1 727** szkół (prawie 10% szkół w Polsce) i 389 podmiotów edukacji pozaformalnej
- **84 594** nauczycielek i nauczycieli, w tym 550 nauczycieli i nauczycielek z 250 szkół, którzy skorzystali z >**2 000** godzin różnych form bezpośredniego wsparcia edukacyjnego
- **5 269** pracowniczek i pracowników placówek edukacji pozaformalnej
- **840 897**² dzieci i młodzieży w szkołach i placówkach edukacji pozaformalnej, w tym:
- **39 061** uczniów i uczennic z Ukrainy (około 20% z 188 000 dzieci i młodzieży, które uczyły się w polskim systemie edukacji w roku szkolnym 2022/2023) oraz
- **30 699** dzieci i młodzieży z Ukrainy, które odwiedziły biblioteki, domy kultury, centra aktywności lokalnej, świetlice środowiskowe w roku szkolnym (dane szacunkowe za rok szkolny 2022/2023)

- te dane pozwalają zakwalifikować program jako wsparcie systemowe
- zasięg programu Razem w Klasie i jego wsparcie dla uczniów, uczennic, nauczycielek i nauczycieli było ogromne
- wiele nauczycielek i nauczycieli podkreślało, że było to jedyne wsparcie, które otrzymali

² Podane liczby są oparte na wynikach ankiety podsumowującej program, przeprowadzonej w październiku i listopadzie 2023 r. wśród szkół uczestniczących w programie Razem w Klasie.

2 116 szkół i placówek edukacji pozaformalnej

84 594 nauczycielek i nauczycieli

5 269 pracowniczek i pracowników podmiotów edukacji pozaformalnej

840 897 chłopców i dziewcząt, w tym

69 760 dzieci i młodzieży z Ukrainy

45 017 dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Kontekst: wojna w Ukrainie

24 lutego 2022 roku Rosja zaatakowała Ukrainę. Zagrożenie bezpieczeństwa i życia jej obywateli i obywateli spowodowało wielomilionową migrację do krajów sąsiednich, w szczególności do Polski. Obecnie, według oficjalnych danych, w Polsce przebywa prawie milion osób z Ukrainy, które przybyły tu w wyniku wojny³.

Odpowiedź polskiego społeczeństwa

Polskie społeczeństwo masowo zaangażowało się w niesienie pomocy osobom uciekającym z Ukrainy przed wojną⁴.

³ Liczba zarejestrowanych obywateli i obywateli Ukrainy, którym nadano status cudzoziemca – na podstawie informacji ze strony <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr/resource/52339/table> (dane z 14.11.2023). Warsaw Enterprise Institute w swoim raporcie zatytułowanym *Migracje: niewykorzystana (na razie) szansa Polski* (wrzesień 2023) szacuje, że całkowita liczba osób imigranckich to około 3,5–4 miliony, z czego 60–75% to osoby z Ukrainy: <https://wei.org.pl/wp-content/uploads/2023/09/Migracje-niewykorzystana-na-razie-szansa-Polski-raport.pdf>.

⁴ Infografika opracowana na podstawie danych z: <https://metropolie.pl/artykul/34-mln-ukraincow-w-polsce-nowy-raport-unii-metropolii-polskich>.

Ukraińskie dzieci w Polsce po 24.02.2022

Liczba ukraińskich dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym w Polsce zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy wynosi około 395 000⁵.

Ukraińskie dzieci i młodzież uczą się w polskich szkołach lub zdalnie w ramach ukraińskiego systemu edukacji. Zdarza się, że łączą oba systemy edukacji – polski na miejscu i ukraiński online – w tym samym czasie. **Brakuje jednak danych na ten temat.**

W roku szkolnym 2022/23 w polskich szkołach i przedszkolach uczyło się około 188 000 dzieci i młodzieży z Ukrainy.

- Edukacja przedszkolna objęta około 44 000 dzieci.
- Około 117 000 dzieci uczyło się w szkołach podstawowych.
- Około 27 000 uczyło się w szkołach średnich⁶.

Szacuje się, że około 224 000 dzieci i młodzieży pozostawało poza polskim systemem edukacji⁷.

⁵ Dane z 14.11.2023 wg polskiego rządu dotyczące osób posiadających status cudzoziemca: <https://dane.gov.pl/pl/data-set/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr/resource/52339/table>.

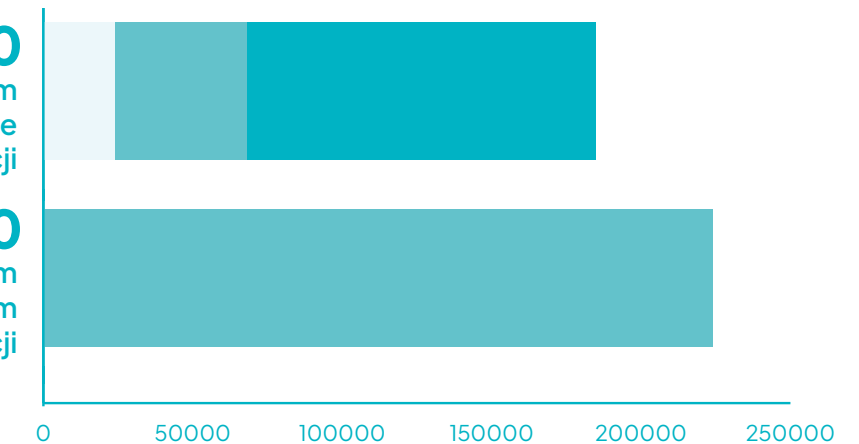
⁶ Dane z Systemu Informacji Oświatowej z 14.02.2023.

⁷ Dane z materiałów prezentowanych przez UNICEF podczas spotkania Education Working Group 2.08.2023.

Liczba dzieci i młodzieży z Ukrainy z doświadczeniem uchodźstwa wewnątrz i poza polskim systemem edukacji

188 000
w polskim
systemie
edukacji

224 000
poza polskim
systemem
edukacji

około 27 000 uczyło się
w szkołach średnich

około 44 000 uczęszczało
do przedszkoli

około 117 000 uczyło się
w szkołach podstawowych

”

*Zapewnienie poczucia
bezpieczeństwa uczniom i uczennicom
z doświadczeniem migracji
i uchodźstwa, tworzenie przyjaznego
środowiska, budowanie mostu
międzykulturowego było nie lada
wyzwaniem dla wielu szkół
w ubiegłym roku szkolnym.*

*Dzięki otrzymanym materiałom,
wspieraniu merytorycznemu, udziałowi
nauczycieli w szkoleniach i spotkaniach
indywidualnych organizowanych przez
Fundację naszej szkole to się udało.
Uczniowie i uczennice przybywający
z zagranicy otrzymali wielkie wsparcie
i równe szanse rozwoju.*

”

cytat z Facebooka jednej ze szkół biorących
udział w programie

Znaczenie edukacji w sytuacjach kryzysowych

Edukacja w sytuacjach kryzysowych ma zapewnić wysoką jakość uczenia się osobom ze wszystkich grup wiekowych doświadczającym takich sytuacji. W momencie kryzysu edukacja ma kluczowe znaczenie, ponieważ zapewnia ochronę fizyczną, psychospołeczną i poznawczą, która może podtrzymać i uratować życie⁸.

Badania potwierdzają, że istnieje korelacja między edukacją a spójnością społeczną. Szkoły pomagają stworzyć poczucie przynależności poprzez wspieranie szacunku i równego traktowania. Przyczyniają się w ten sposób do budowania bardziej spójnego społeczeństwa, które integruje i akceptuje różne grupy.

Edukacja, w szczególności stacjonarna, odgrywa bardzo ważną rolę w zapewnieniu dziecku w kryzysie poczucia stabilności, przynależności i możliwości budowania relacji społecznych. W razie potrzeby istnieje też możliwość uzyskania od szkół wsparcia psychologicznego i w zakresie wyzwań pedagogicznych, a także pomocy międzykulturowej.

”

Zaopiekowaliśmy się tak psychologicznie, bo była część dzieci, która sobie tak naprawdę nie radziła, też z emocjami. I takie zajęcia nasza pedagog z psychologiem przeprowadzała właśnie w swoich gabinetach, żeby rozładować te emocje i to było codziennie.

”

Nauczycielka,
z wywiadu fokusowego

Edukacja w sytuacji kryzysowej wspiera dobrostan dzieci i młodzieży:

- edukacja jest prawem dziecka
- edukacja odgrywa kluczową rolę we wspieraniu potrzeb rozwojowych dzieci
- codzienna rutyna chodzenia do szkoły przynosi dzieciom istotne korzyści emocjonalne i psychospołeczne.
- edukacja stacjonarna jest bardziej efektywna niż edukacja online
- uczęszczanie do szkoły stacjonarnej może zapobiec chorobom psychicznym i poczuciu izolacji, jednocześnie budując odporność emocjonalną.
- należy uczyć się całkowicie online tylko przez krótkie okresy czasu ze względu na zagrożenia dla zdrowia związane z długotrwałym spędzaniem czasu przed ekranem
- brak interakcji społecznych z innymi dziećmi, poza środowiskiem online, może mieć szkodliwy wpływ na samopoczucie dziecka
- podejmowanie i kontynuowanie nauki w Polsce pomaga rodzinom czuć się częścią polskiego społeczeństwa oraz wspierać integrację i spójność społeczną⁹.

⁸ INEE Minimum Standards: Orientation for Education Partners, Plan International, październik 2022.

⁹ Na podstawie Kontynuacja nauki i powrót do szkoły, poradnik przygotowany przez Grupę Roboczą do Spraw Edukacji, sierpień 2023.

W sytuacji wojny dzieci są szczególnie narażone na problemy ze zdrowiem psychicznym. WHO szacuje, że 22% osób w kryzysie humanitarnym zmaga się z zaburzeniami psychicznymi, a w przypadku 9% osób są one umiarkowane lub poważne¹⁰.

Jak pokazują wyniki badania przedstawione w raporcie Fundacji Szkoła z Klasą Razem w Klasie. Dzieci z Ukrainy w polskich szkołach (wrzesień 2022):

Wyzwaniem okazują się także różne kwestie związane ze zdrowiem psychicznym tej grupy dzieci [z doświadczeniem migracji i uchodźstwa uczących się w polskich szkołach]. Prawie co piąty nauczyciel/ co piąta nauczycielka wskazuje, że połowa lub więcej dzieci z tej grupy ma objawy depresji i obniżony nastrój, a czterech nauczycieli na dziesięciu, że większość lub wszystkie dzieci z Ukrainy, z którymi pracują, wyrażają obawy i strach o swoich bliskich, którzy zostali na Ukrainie. Siedem procent uważa z kolei, że większość lub wszystkie dzieci, które zaczęły uczyć się w polskich szkołach, wykazują objawy stresu pourazowego. Nawet te przykładowe wyniki wyraźnie pokazują, że wsparcie zdrowia psychicznego tej grupy dzieci powinno być priorytetem.

Nauczyciele potrzebują wsparcia związanego z oceną kondycji psychicznej uczniów i uczennic. Blisko 30% nauczycieli nie potrafi ocenić, czy ich uczniowie mają objawy stresu pourazowego, a ponad 19% twierdzi, że nie wie, czy uczniowie mają obniżony nastrój albo depresję¹¹.

”

Ale też mamy kilkoro takich [uczennic i uczniów z Ukrainy], którzy [...] sprawiają kłopoty wychowawcze, są agresywni wobec innych, mają różne problemy. I też tutaj nasi psychologowie, pedagodzy i rodzice współpracujemy. Mówimy, że to też gdzieś jakieś ich krzyczenie o pomoc, czy nie radzą sobie z tym wszystkim, co się zaszło.

”

Nauczycielka,
z wywiadu fokusowego

¹⁰ Dane ze strony internetowej WHO: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-in-emergencies>.

¹¹ Fundacja Szkoła z Klasą, Streszczenie badania. Razem w Klasie. Dzieci z Ukrainy w polskich szkołach (wrzesień 2022), <https://www.szkoлакласа.org.pl/materialy/razem-w-klasie-dzieci-z-ukrainy-w-polskich-szkolach/>

Wyzwania polskiego systemu edukacji

Ostatnie lata to trudny czas dla polskich szkół. Zarówno kolejna reforma edukacji z 2017 r., powszechnie uznawana za nieudaną, jak i pandemia COVID-19 negatywnie wpłynęły na i tak niełatwą od wielu lat sytuację woświacie.

Niedofinansowanie i biurokratyzacja szkół, program nauczania, który nie odpowiada potrzebom współczesnego świata, niskie płace i niedobór osób do pracy (we wrześniu 2022 r. brakowało około 70 000 nauczycielek i nauczycieli)¹² to tylko niektóre z problemów.

Wprowadzenie do szkół w krótkim czasie prawie 190 000 dzieci z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, często po traumatycznych przeżyciach, postawiło przed kadrą nauczycielską nowe wyzwania.

¹² Dane Związku Nauczycielstwa Polskiego, za: tvn24.pl (wrzesień 2022), <https://tvn24.pl/polska/rok-szkolny-20222023-brakuje-nawet-70-tysiecy-nauczycieli-twierdzi-znp-6093166>.

¹³ Centrum Edukacji Obywatelskiej, raport Szkoła zróżnicowana kulturowo. Wyzwania i potrzeby związane z napływem uczniów z Ukrainy, https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/CEO_Szkola-zroznicowana-kulturowo_raport_sierpień22.pdf.

”

Nauczyciele musieli sobie radzić sami – nie było wsparcia systemowego. Jak potrafił szukać, to potrafił przetrwać¹³.

”

”

Po czasie pandemii przyszedł czas wojny, a my znowu zostaliśmy pozostawieni sami sobie, sami sobie radzimy, sami szukamy sobie rozwiązań, sami szukamy sobie pomocy, sami tworzymy sobie jakieś odpowiedzi na pytania. Ale tak naprawdę myślę, że to wsparcie psychologiczne, to wsparcie mentalne bardzo by się przydało przede wszystkim kadrze.

”

Nauczycielka, z wywiadu fokusowego

Największe wyzwania polskiego systemu edukacji obejmują:

- brak doświadczenia kadry nauczycielskiej w pracy z dziećmi i młodzieżą z innych krajów i kultur,
- brak systemowego wsparcia osób nauczających,
- brak asystentek kulturowych,
- trudności komunikacyjne (barierę językową),
- dużą mobilność ukraińskich uczniów,
- obciążenie kadry nauczycielskiej dodatkowymi obowiązkami¹⁴,
- nieuświadomioną niekompetencję¹⁵.

¹⁴ Razem w Klasie. Dzieci ukraińskie w polskich szkołach. Raport z badań, Fundacja Szkoła z Klasą, wrzesień 2022, <https://www.szkoলাzklasa.org.pl/materialy/razem-w-klasie-dzieci-z-ukrainy-w-polskich-szkolach/> Ewaluacja programu Razem w Klasie wskazuje, że ponad ¼ osób ze szkół objętych programem pełni w swoich placówkach wiele ról jednocześnie: od bycia dyrektorką lub wicedyrektorem szkoły, przez funkcję nauczycielki przedmiotowej (uczącej 2, 3 lub nawet 4 przedmiotów), wychowawcy świetlicy szkolnej lub bibliotekarza, po rolę pedagoga lub psychologa.

¹⁵ Centrum Edukacji Obywatelskiej, raport Szkoła zróżnicowana kulturowo. Wyzwania i potrzeby związane z napływem uczniów z Ukrainy, https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2022/09/CEO_Szkola-zroznicowana-kulturowo_raport_sierpień22.pdf.

Razem w Klasie – główne założenia

Założeniem programu Razem w Klasie było jak najbardziej efektywne i kompleksowe wsparcie nauczycielek i nauczycieli polskiego systemu oświaty w pracy z klasami, do których dołączyły osoby z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Celami projektu było:

- wzmocnienie kompetencji nauczycielskich w zakresie świadczenia zintegrowanych usług edukacyjnych;
- podniesienie jakości edukacji dzieci i młodzieży dotkniętych kryzysem wojennym w Ukrainie, w tym jakości interaktywnych działań edukacyjnych ukierunkowanych na bezpieczną integrację w Polsce i wsparcie psychospołeczne;
- wzmocnienie sieci wsparcia dla dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, opartej na systemie edukacji i zaangażowaniu społeczności szkolnych.

Po sześciu miesiącach realizacji program został rozszerzony i objął także: biblioteki, domy kultury, świetlice środowiskowe, lokalne centra aktywności.

Dostępne informacje i dane wskazywały, że wiele ukraińskich dzieci znajduje się poza polskim systemem edukacji formalnej. Placówki edukacji pozaformalnej w tej sytuacji dawały (i dają) szansę na integrację dzieci i zapewnienie im wsparcia¹⁶. Zaangażowanie tych miejsc w program umożliwiło dotarcie ze wsparciem psychospołecznym i edukacyjnym nie tylko do ukraińskich dzieci w polskich szkołach, ale także do dzieci spoza systemu.

¹⁶ Nie ma oficjalnych danych na temat liczby ukraińskich dzieci spędzających czas w nieformalnych placówkach edukacyjnych, ponieważ placówki te nie są zobowiązane do prowadzenia takich statystyk. W programie „Biblioteka dla wszystkich”, prowadzonym przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i Save the Children, obejmującym 51 bibliotek, wsparcie w okresie maj 2022 – czerwiec 2023 otrzymało łącznie 7 033 uchodźców, co podkreśla skalę potrzeb.

”
Razem w Klasie
to program, w którym budujemy
mosty między różnymi
kulturami i doświadczeniami
dzieci i młodzieży oraz skupiamy
się na tworzeniu przyjaznego
i integracyjnego środowiska,
które wspiera każdego ucznia.

”
cytat z Facebooka jednej ze szkół
biorących udział w programie

Potrzeby edukacyjne nauczycieli w obszarze wielokulturowości

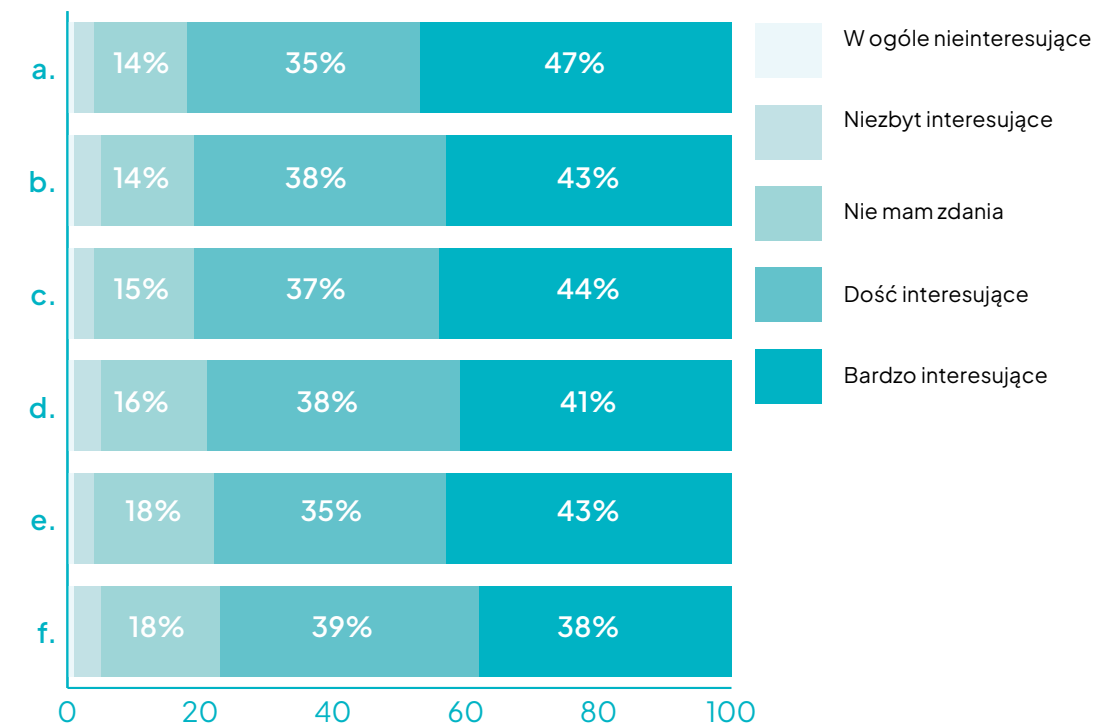
Wkrótce po rozpoczęciu programu ponad 1000 nauczycielek i nauczycieli odpowiedziało na ankietę, stworzoną w celu lepszego zmapowania ich potrzeb.

Zostali oni zapytani o trudności w codziennej pracy w klasach wielokulturowych. Badanie wykazało, że jednym z obszarów trudności była praca z różnorodnością i budowanie międzykulturowej klasy, a drugim – dbanie o szczególne potrzeby dzieci z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, u których występuje emocjonalna reakcja na zmianę i stres adaptacyjny.

”
Potrzebny nam jest dodatkowy czas na dodatkowe działania, a zamiast tego „gonimy” z programem. Państwa działania wydają się dla nas dużym wsparciem, ale wymagają poświęcenia czasu na lekcjach. Czasu, którego i tak jest za mało.

”
Nauczycielka,
z ankiety pre-test

Tematy istotne dla nauczycieli pracujących w klasach wielokulturowych: ocena poziomu zainteresowania

- Potrzeby dziecka z doświadczeniem migracji: emocjonalna reakcja na zmianę zwana stresem adaptacyjnym i sposoby pracy z nim.
- Praca z różnorodnością w klasie – jak czerpać z wielokulturowości?
- Potrzeby dziecka z doświadczeniem uchodźstwa: psychospołeczne konsekwencje uchodźstwa i sposoby zadbania o podstawowe potrzeby. Zagrożenie kryzysem i traumą.
- Potencjalne pułapki w kontaktach międzykulturowych w klasie – jak je rozumieć, jak ich unikać, jak sobie z nimi radzić?
- O narzędziach i metodach – materiały programu Razem w Klasie.
- Od integracji do włączania – budowanie międzykulturowych zespołów klasowych¹⁷.

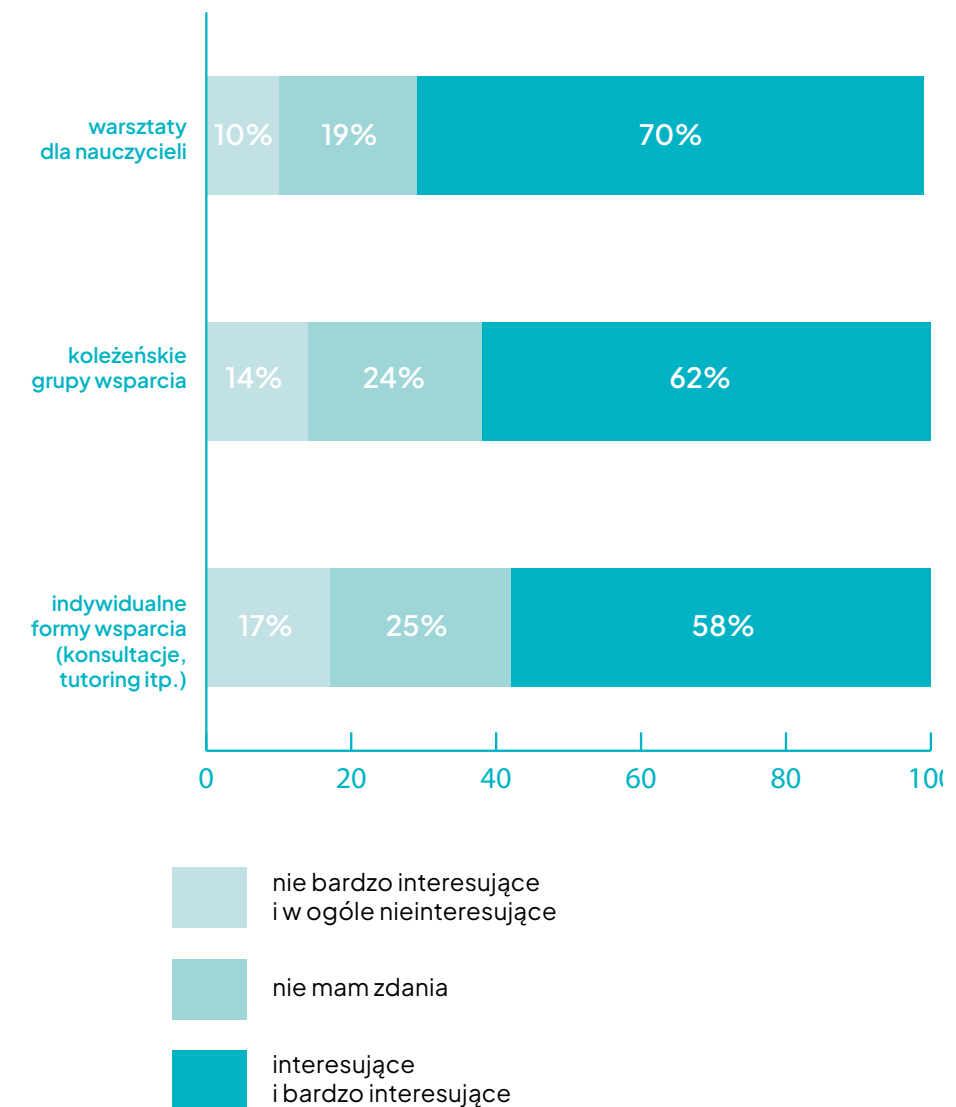
¹⁷ Lista tematów, które Fundacja Szkoła z Klasą mogła zaproponować szkołom i nauczycielom i które mogły być realizowane poprzez różne formy wsparcia edukacyjnego. Na ile interesujące wydają ci się te tematy? N = 1085, pre-test.

Dodatkowo, nauczyciele i nauczycielki zostali zapytani, które z form wsparcia edukacyjnego (ze wstępnie zaplanowanych w programie Razem w Klasie) byłyby dla nich najbardziej interesujące. Wyraźnie widać, że największą popularnością wśród respondentów cieszyły się tradycyjne formy szkoleniowe – warsztaty¹⁸.

Jednocześnie badanie kadry nauczycielskiej wykazało, że największym problemem (i największym wyzwaniem dla nas) był brak czasu. Nasza odpowiedź w postaci elastyczności i dostosowania oferty nawet do pojedynczej osoby, która potrzebowała wsparcia – była kluczowa.

Preferowane formy wsparcia edukacyjnego

¹⁸ Program Razem w Klasie, wyniki ankiety pre-test, wrzesień 2022

Filozofia programu

Filozofia Razem w Klasie, która została przełożona na program działań dla, w i razem ze szkołami:

- **Wspieranie bez przytłaczania**, czyli odpowiadanie na potrzeby zgłaszane przez nauczycieli i szkoły oraz oferowanie różnorodnych form wsparcia, niekoniecznie szkoleń.
- Dbałość o realizację celów MHPSS (**Mental Health and Psychosocial Support**).
- **Elastyczność i zwinność**, tj. bieżące wprowadzanie zmian w programie i reagowanie na zmieniającą się sytuację w szkołach oraz dynamikę procesów migracyjnych.
- **Ciągłe uczenie się i uczenie się od siebie nawzajem** – ważne jest wsparcie osób pracujących w szkole, ale także zespołu wspierającego.
- **Proaktywność**, czyli zasada „nie czekaj – działaj”.
- **Synergia** i poszukiwanie potencjałów – zaangażowanie we współpracę, przygotowanie na nieoczywiste i nieoczekiwane możliwości działania.

”
Dzięki za fokus, też dla nas.
Za to, że ja mogę otrzymać jakieś
wsparcie, chociażby tej grupy, gdzie
mogę się po prostu wygadać dziś,
bo gdzie? Bo gdzie indziej?

”
Nauczycielka,
z wywiadu fokusowego

Wspieranie bez przytłaczania

Mental Health and Psychosocial Support (zdrowie psychiczne i wsparcie psychospołeczne)

Elastyczność

Ciągłe uczenie się i uczenie się od siebie nawzajem

Proaktywność

Synergie

Filozofia programu

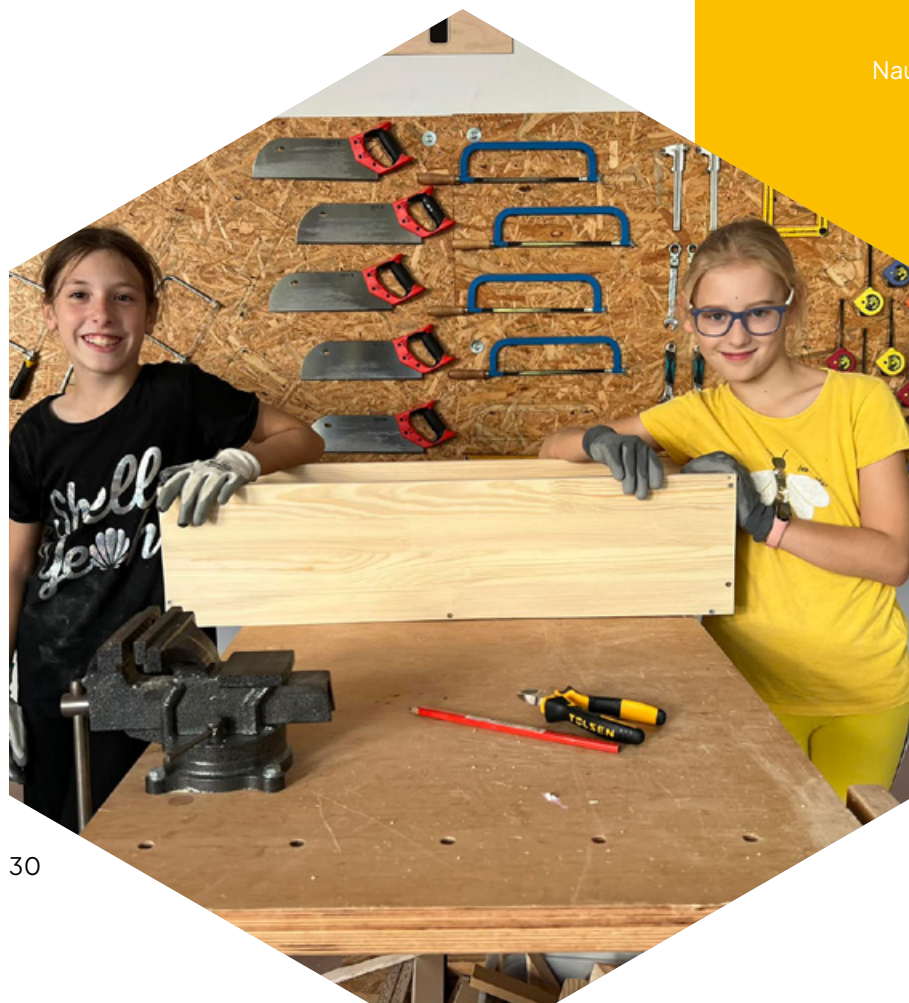
2 116, czyli budowanie wsparcia systemowego

Program Razem w Klasie dotarł do 2 116 szkół i placówek edukacji pozaformalnej. Strategia rekrutacji polegała na dotarciu do szerokiego grona odbiorczyń i odbiorców.

W programie wzięło udział 1 727 szkół w Polsce, co stanowi blisko 10% wszystkich szkół. Z każdej placówki zaangażowały się co najmniej 2 osoby.

Były to szkoły z dużych i małych miast, a także ze wsi. Wielu nauczycieli podkreślało, że było to jedyne wsparcie, jakie otrzymali.

W szkołach wsparcie programu objęło 39 061 uczniów z Ukrainy, co stanowi około 20% z 188 000 dzieci, które były lub są objęte polskim systemem edukacji formalnej.

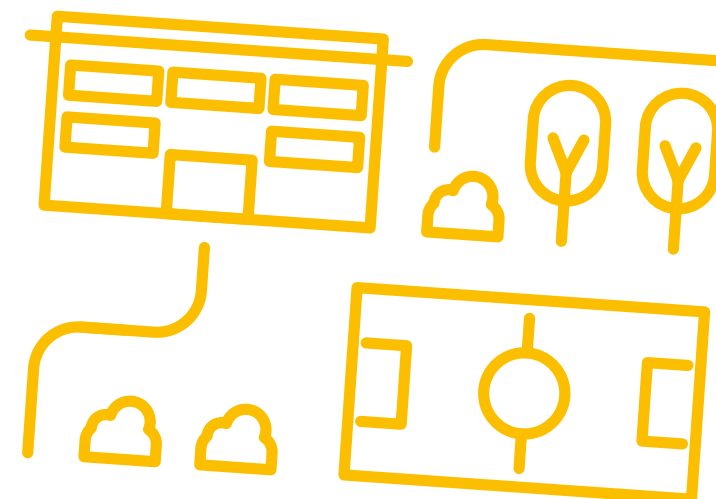
”

Największym sukcesem projektu Razem w Klasie była i jest na pewno pełna, szczerza i autentyczna integracja i działanie na wielu odcinkach pracy oraz wspólne podsumowanie działań przez uczniów polskich i ukraińskich (nawet początkowa bariera językowa nie była w stanie nam przeszkodzić, bo nie ma rzeczy niemożliwych!).

”

Nauczycielka, z wywiadu indywidualnego

1 727 SZKÓŁ
10% ze wszystkich

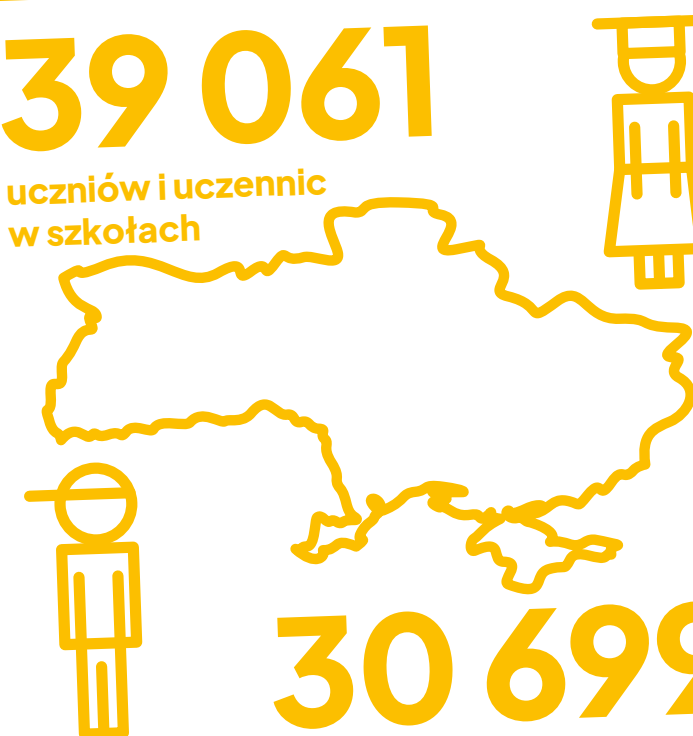

przedszkola
0,6%

podstawowe
81,6%

39 061

uczniów i uczennic
w szkołach

30 699
dzieci i młodzieży z Ukrainy w podmiotach
edukacji pozaformalnej

Ponadto w programie uczestniczyło **389** podmiotów innych niż szkoły: **biblioteki, domy kultury, świetlice i lokalne centra aktywności**. Orientacyjna liczba dzieci i młodzieży z Ukrainy odwiedzających je w roku szkolnym 2022/2023 wyniosła 30 699.

Odbiór programu pośród tych instytucji był bardzo pozytywny. Wiele z nich stwierdziło, że wcześniej nie było żadnej oferty materiałów edukacyjnych do pracy w środowisku wielokulturowym skierowanej specjalnie do nich.

W programie wzięło udział około **84 600 nauczycielek i nauczycieli** wszystkich typów szkół oraz **5 250 pracowników i pracowniczek placówek edukacji pozaszkolnej** w całej Polsce¹⁹.

Dzięki programowi Razem w Klasie Fundacja Szkoła z Klasą mogła zbudować niewielki **system wsparcia**, co miało ogromne znaczenie wobec braku powszechnej pomocy dla szkół, które znalazły się w nowej sytuacji.

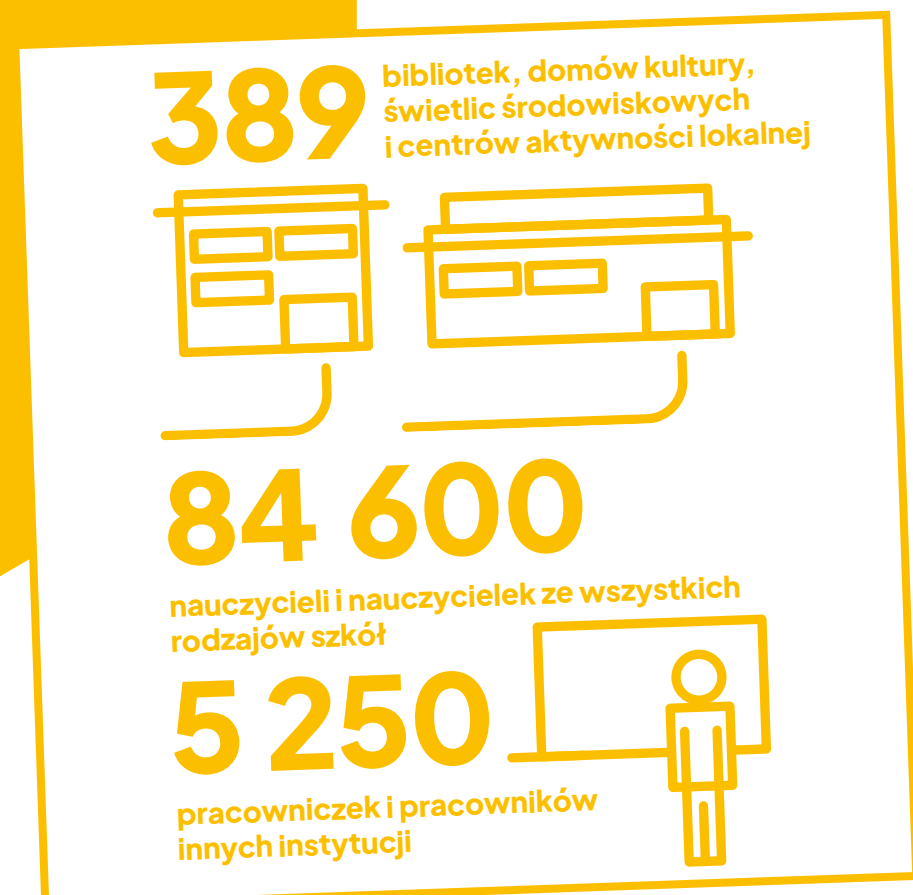
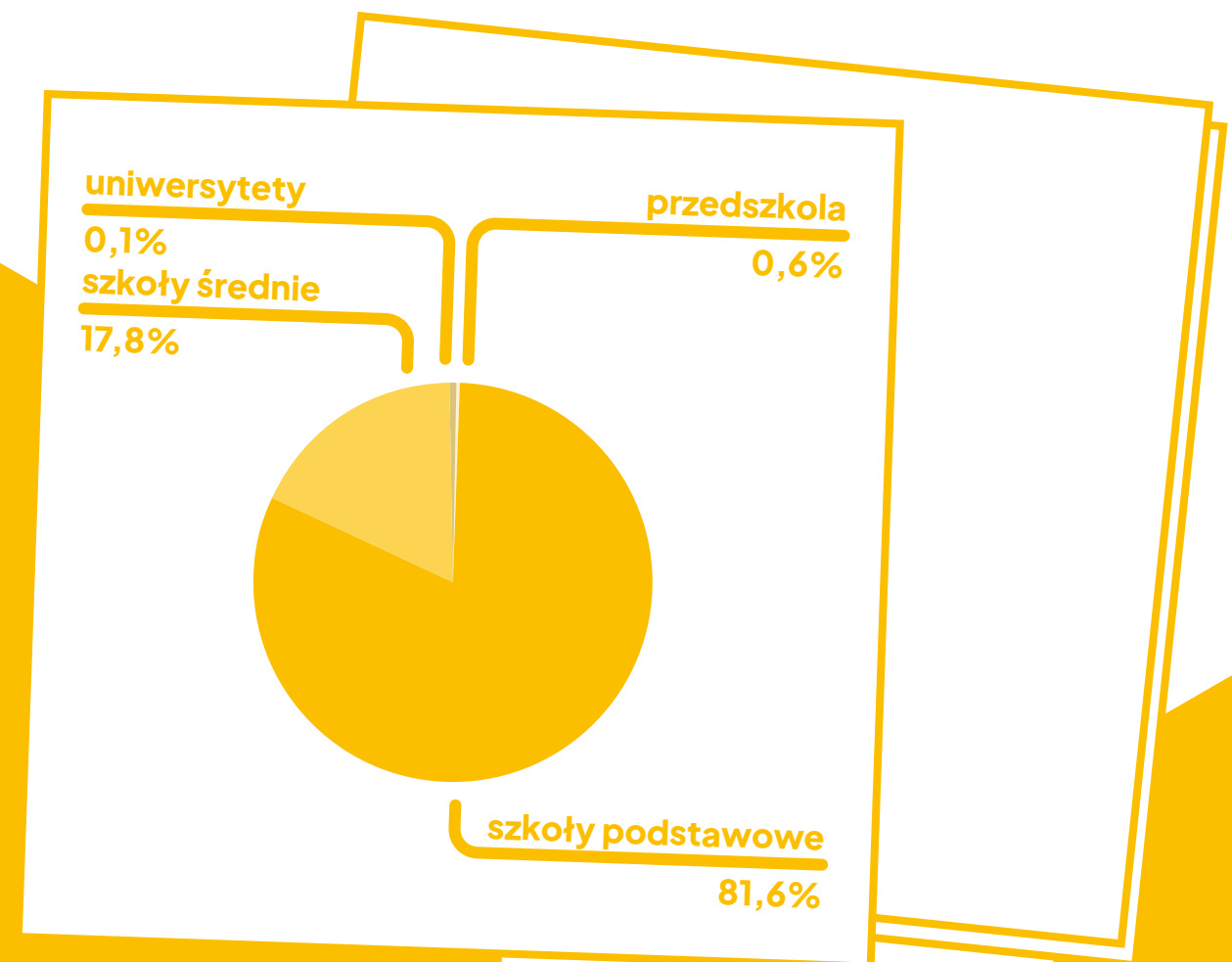
¹⁹ To bardzo duża liczba, w porównaniu z liczbą etatów nauczycielskich w Polsce, która wynosi 512 000, [za:] <https://glos.pl/gus-potwierdzil-nauczycieli-jest-coraz-mniej>.

”
Program Razem w Klasie
to ogrom wsparcia na każdym etapie, pomoc w wielu trudnych sytuacjach. Pomoce, które otrzymujemy, wspierają nas, nauczycieli, oraz naszych uczniów. Sprawiają, że wzrasta poczucie bezpieczeństwa i poczucie własnej wartości u uczniów zza wschodniej granicy. Dzięki programowi nasza szkoła stała się bardziej otwarta i atrakcyjna dla uczniów.

”
 Nauczycielka, z wywiadu fokusowego

”
Szanowni Państwo,
chcieliśmy ogromnie podziękować za przesłane materiały do Naszego Centrum Kultury. Przesyłka jest fantastyczna i już w pierwszym dniu po otrzymaniu była wykorzystywana w naszych Klubach Malucha podczas zajęć sensorycznych. Państwa wsparcie dla szkół i instytucji kultury jest nieocenione.

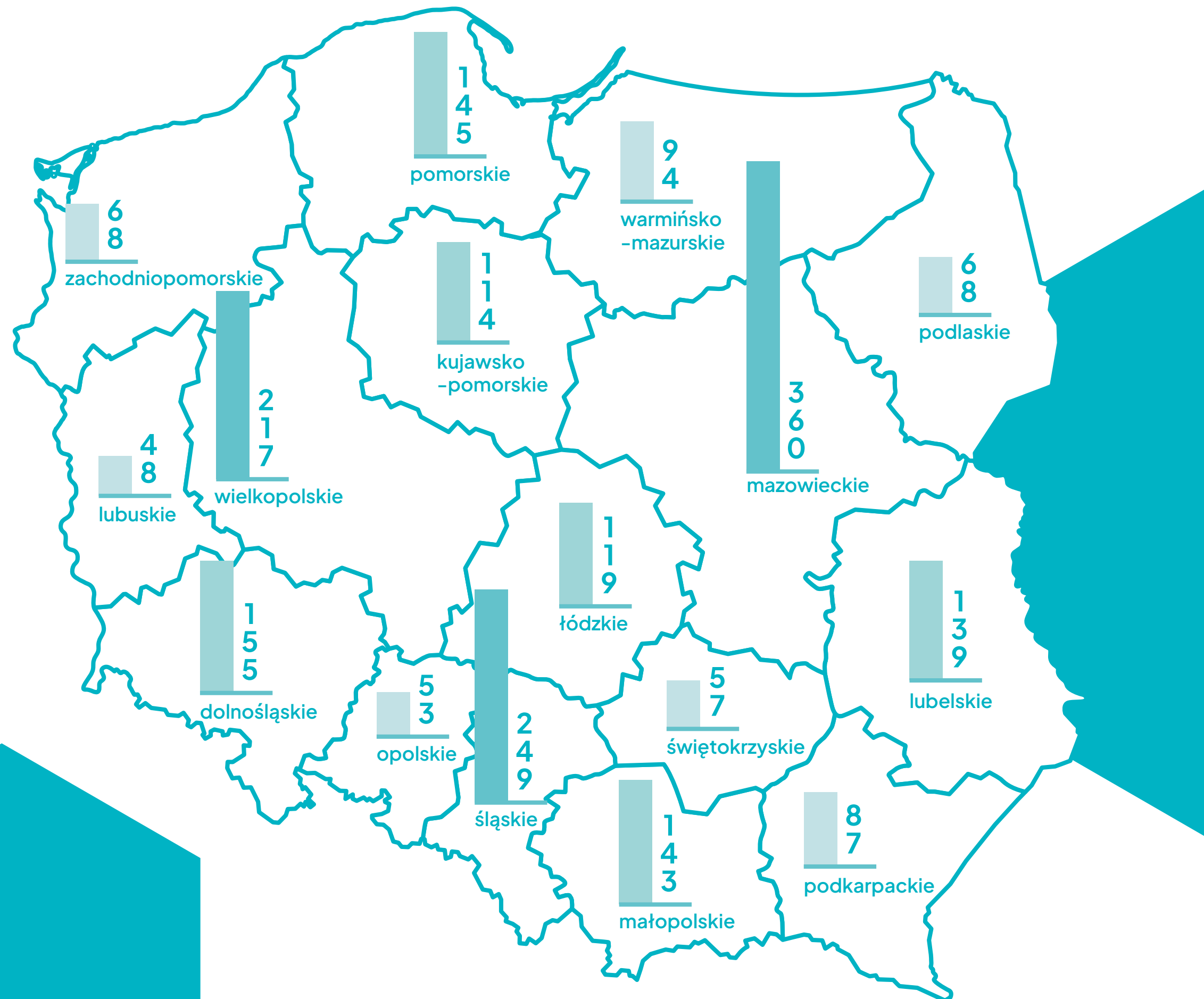
”
 e-mail z Centrum Kultury
 w Biskupicach

Liczba placówek objętych programem w poszczególnych województwach:

Województwa:

- dolnośląskie 155
- kujawsko-pomorskie 114
- lubelskie 139
- lubuskie 48
- łódzkie 119
- małopolskie 143
- mazowieckie 360
- opolskie 53
- podkarpackie 87
- podlaskie 68
- pomorskie 145
- śląskie 249
- świętokrzyskie 57
- warmińsko-mazurskie 94
- wielkopolskie 217
- zachodniopomorskie 68

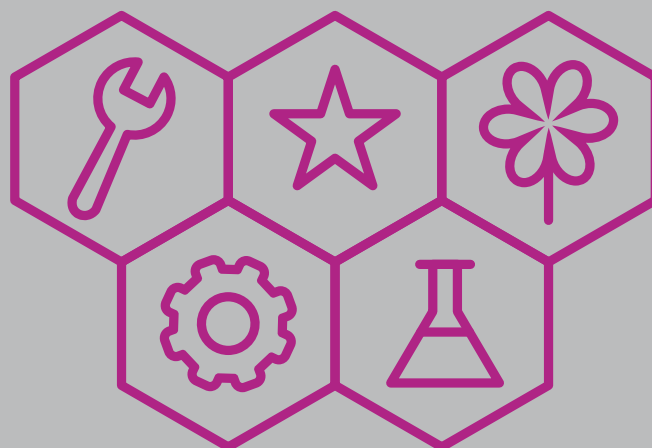
Materiały edukacyjne jako podstawa

Do wszystkich 2 116 szkół i innych podmiotów dostarczono po dwa **zestawy materiałów edukacyjnych**. Pierwszy z nich miał na celu **wspieranie procesów integracji** dzieci i młodzieży w klasach, co pomagało w budowaniu społeczności międzykulturowych. Drugi skupiał się na radzeniu sobie ze **stresem**, pokonywaniu **bariery językowej** i **zabawie w edukacji**.

Materiały zostały zaprojektowane tak, aby można z nich było wygodnie korzystać. Piłki wiedzy i propozycje ćwiczeń do pracy z dziećmi i młodzieżą umieszczono w segregatorze, co pozwala łatwo wyjmować poszczególne fragmenty. W zestawie materiałów znalazły się też atrakcyjne i dobrej jakości narzędzia, których można używać na różne sposoby: piłki sensoryczne, wielkoformatowe kolorowanki oraz zestawy kart (mindfulness, gry językowe, karty z technikami samoregulacji).

Materiały edukacyjne:

użyteczne wysokiej jakości estetyczne

gotowe
do użycia

zawierały
teorię
i praktyczne
przykłady

”

Bardzo dziękujemy za przesłane materiały. Zajęcia dzięki nim są bardziej atrakcyjne. Możemy stworzyć dzieciom lepsze warunki do nauki j. polskiego. Nauczyciel j. polskiego prowadzący dodatkowe zajęcia z uczniami z Ukrainy wykorzystuje je niemal na każdych zajęciach i również bardzo dziękuje za przesłane materiały. Efekty pracy są ogromne. Nasi uczniowie coraz lepiej radzą sobie z j. polskim, a nasza szkoła jest miejscem gdzie wspaniale się czują. Mówią, że jeżeli wrócą na Ukrainę to najbardziej będzie im brakować szkoły.

”

Dyrektorka, z maila przesłanego do Fundacji Szkoła z Klasą

”

Różnorodność materiałów, umożliwiających zmianę procesu uczenia w kierunku uczenia się poprzez zabawę, ich innowacyjność umożliwiająca zmianę mentalności nauczyciela organizującego proces uczenia się. Staranność i szata graficzna, budzące zainteresowanie uczniów.

”

Nauczycielka lub nauczyciel, z ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej po zakończeniu programu

”

Najbardziej podobają mi się piłki sensoryczne oraz wielkoformatowe kolorowanki (Stołówka i Boisko). Dzięki tym narzędziom dzieci mogą rozładować swoje negatywne emocje.

”

Nauczyciel lub nauczycielka, z ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej po zakończeniu programu

”

Materiały ułatwiły pracę dydaktyczną, uatrakcyjniły lekcje, zaktywizowały uczniów i przede wszystkim przyczyniły się do budowania relacji i integracji wielokulturowej. Świetnie przygotowane pod względem merytorycznym.

”

Nauczyciel lub nauczycielka, z ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej po zakończeniu programu

”

Bardzo podoba mi się ich różnorodność. To, że ich zadaniem jest również wyciszenie, rozładowanie napięcia emocjonalnego. Olbrzymie wrażenie na mnie zrobiły karty Krople Uwagi.

”

Nauczycielka lub nauczyciel, z ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej po zakończeniu programu

”

Naszą ulubioną zabawą jest praca z kartami Razem w klasie. Wspólny język. Dzięki tej grze uczymy się wzajemnie rozumieć. Uczniowie natychmiast po pojawieniu się tej gry zaczęli się nią posługiwać nie tylko w zabawach, ale również podczas zajęć lekcyjnych. Grę wykorzystujemy również w celach edukacyjnych na innych lekcjach. Na języku polskim i angielskim staramy się opowiedzieć o grafice znajdującej się na rewersie, używając np. samych przymiotników.

”

Nauczycielka, z maila przesłanego do Fundacji Szkoła z Klasą

Webinary

W ramach programu Razem w Klasie odbyły się:

4 webinary o tym, jak efektywnie pracować z materiałami edukacyjnymi, które przekazaliśmy do szkół, o stresie, pierwszej pomocy psychologicznej i znaczeniu MHPSS, dbaniu o dobre samopoczucie uczniów i nauczycieli w wielokulturowych klasach.

3 webinary na inne tematy związane z pracą w wielokulturowej klasie:

- Od klasy wielokulturowej do międzykulturowej
- Trudności z dyscypliną w klasie wielokulturowej – jak analizować zachowania uczniów, aby znaleźć rozwiązania problemu?
- Język wspierający integrację. Jak mówić, aby przyciągnąć uwagę wszystkich uczniów?

Podczas webinarów podkreślano, że wszystkie osoby – dzieci, młodzież i dorośli – zaangażowane w nową, nieprzewidywalną i trudną sytuację są narażone na duży stres.

”
Świetnie! Te ważne wskazówki z pewnością się przydadzą

”
Osoba uczestnicząca,
opinia na czacie podczas webinaru

”
Bardzo dziękuję za niezwykle interesujące i pomocne spotkanie.

”
Osoba uczestnicząca,
opinia na czacie podczas webinaru

”
Dziękuję za nowe inspiracje i pomysły.

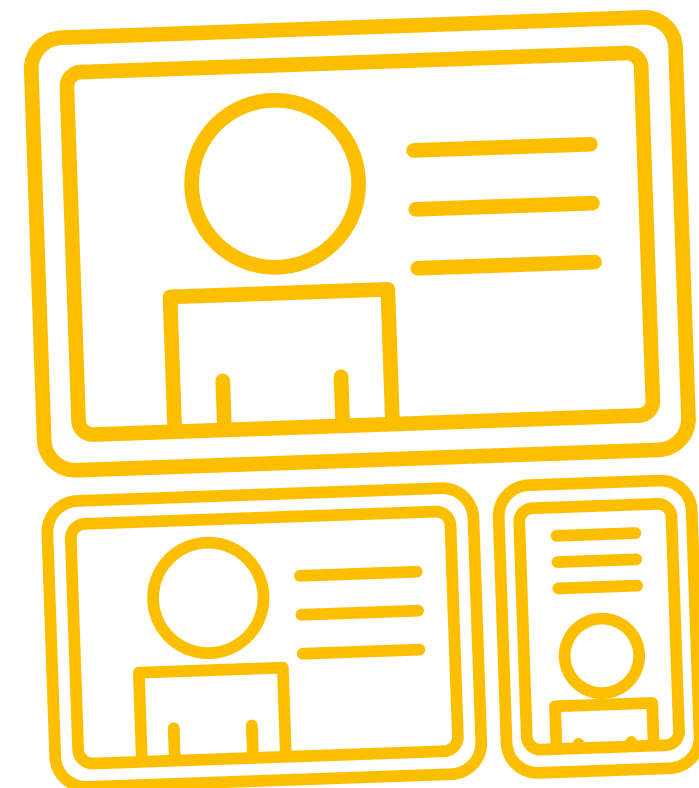
”
Osoba uczestnicząca,
opinia na czacie podczas webinaru

300 bibliotek, domów kultury, riskowych i społeczności lokalnej

6 447 osób uczestniczących w siedmiu webinarach edukacyjnych:

5 562 na żywo i

885 później, na platformie e-learningowej²⁰

Inne formy wsparcia edukacyjnego

Do wszystkich szkół i osób objętych programem została skierowana opcjonalna oferta **warsztatów, spotkań nauczycielskich grup wsparcia i indywidualnych konsultacji**.

Nauczycielki i nauczyciele skorzystali z blisko **2 000** godzin wsparcia edukacyjnego.

Warsztaty, znane polskiej oświacie od lat, były najczęściej wskazywaną przez osoby nauczycielskie formą edukacyjną, z której chętnie korzystały. Jednocześnie wynik badania (ankieta pre-test), zgodnie z którym największym problemem w doksztalcaniu się kadry nauczycielskiej był brak czasu, wskazał, że równie ważne jest rozwinięcie dwóch innych – krótszych i bardziej elastycznych – form edukacyjnych, innowacyjnych dla kształcenia nauczycieli w Polsce na taką skalę:

- regularnych spotkań internetowych grup wsparcia oraz
- konsultacji indywidualnych (online lub offline).

(S)pokój nauczycielski – spotkania grupy wsparcia dotyczące pracy z klasami wielokulturowymi to:

Grupy były prowadzone przez trenerki i trenerów edukacji międzykulturowej i nie miały na celu dostarczenia eksperckiej wiedzy ani gotowych rozwiązań, ale dostosowanie się do potrzeb nauczycieli i sprawienie, by poczuli się wysłuchani i zrozumiani. Była to bezpieczna przestrzeń do zadawania pytań i dzielenia się problemami i obawami, których osoby nauczające doświadczają w pracy z wielokulturowymi klasami.

Konsultacje: mentoring i tutoring – **bezprecedensowy model wsparcia szkół, nigdy wcześniej nie stosowany na taką skalę w Polsce, dopasowany do potrzeb indywidualnej nauczycielki:**

Rano poświęć minutę
uchanie dźwięków otoczenia,
odłącz się od napięcia
ośpiechu. Przed wyjściem
z domu, podczas jazdy
busem, przed rozpoczęciem
acy lub nauki skieruj swoją
agę na słuchanie i zanurz się
w dźwiękach i w ciszy.

”

**Każdy nauczyciel powinien poznać
psychologiczne aspekty uczniów
z doświadczeniem uchodźczym.**

”

Nauczyciel lub nauczycielka,
z ankiety ewaluacyjnej

”

**To bardzo dobra forma wsparcia,
wymiany doświadczeń,
swego rodzaju supervizji.**

”

Nauczyciel lub nauczycielka,
z ankiety ewaluacyjnej

”

**Rozmowa wiele mi dała,
mogłam zrzucić swój ciężar, podzielić
się wątpliwościami, zyskałam słowa
wsparcia i otuchy.**

”

Nauczyciel lub nauczycielka,
z ankiety ewaluacyjnej

”

**Wyjątkowe zainteresowanie
potrzebami uczestnika konsultacji
i dostosowanie do jego oczekiwań,
z mocnym akcentem na różnorodność
wykorzystania prezentowanych
narzędzi. Wymiana doświadczeń.
Ogromny takt, kultura słuchania.
Dobry czas, wykorzystany w pełni.
Świetna klaryfikacja, podsumowanie.
Życzliwość. Kapitałne dzielenie się
swoim warszatem i doświadczeniem
ze strony prowadzącego.**

”

Nauczyciel lub nauczycielka,
z ankiety ewaluacyjnej

”

**Możliwość konsultacji jeden na
jeden dała mi szansę porozmawiania
o moich trudnościach i sukcesach,
i otrzymania bardzo cennych
i praktycznych porad.**

”

Nauczyciel lub nauczycielka,
z ankiety ewaluacyjnej

Mini-granty na szkolne przestrzenie dobrostanu

475 szkół z całej Polski ubiegało się o mini-granty na przekształcenie przestrzeni szkolnych, tak aby sprzyjały dobrostanowi i integracji dzieci i młodzieży. Spośród 475 wniosków 20 szkół otrzymało po 10 000 zł oraz wsparcie edukacyjne. Wsparcie finansowe było ściśle powiązane ze wsparciem edukacyjnym dla kadry nauczycielskiej.

Najwięcej wniosków złożyły nauczycielki ze szkół podstawowych.

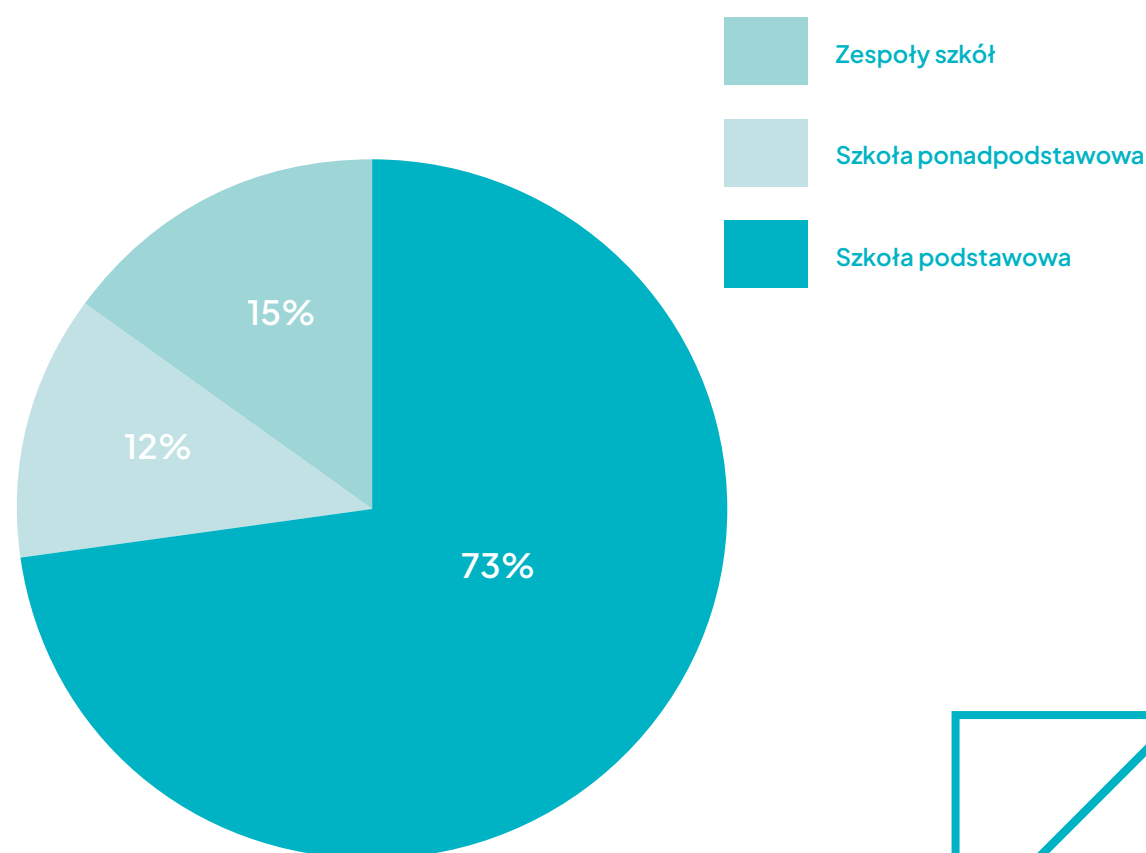
Większość wniosków została złożona przez szkoły z małych miejscowości – liczących

mniej niż 30 000 mieszkańek i mieszkańców. Z takich miejscowości pochodziło 48% aplikacji. 19% było z miast powyżej 500 000 mieszkańców, 17% z miast od 30 000 do 100 000 mieszkańców, a 16% z miast pomiędzy 100 000 a 500 000 mieszkańców.

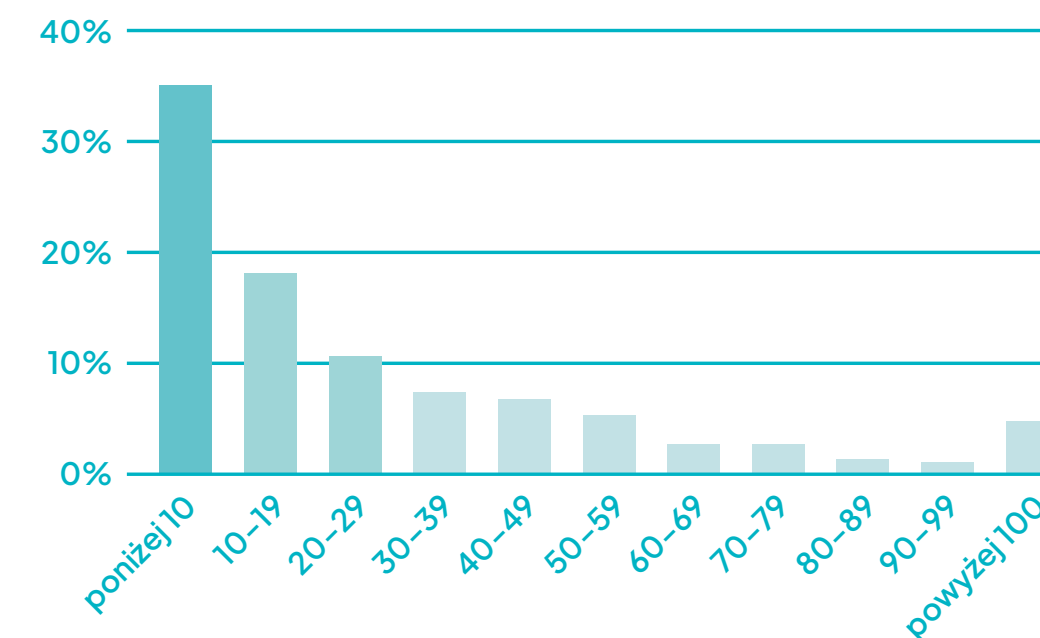
- poniżej 30 000 osób – 48% szkół,
- od 30 000 do 100 000 – 17%,
- od 100 000 do 500 000 – 16%,
- powyżej 500 000 – 19%.

W każdej szkole ubiegającej się o mini-grant uczyły się razem dzieci polskie i dzieci/ młodzież z Ukrainy. W wielu przypadkach w tych szkołach uczyli się również uczniowie i uczennice z innych krajów.

Rodzaj placówki

Liczba uczniów i uczennic narodowości ukraińskiej

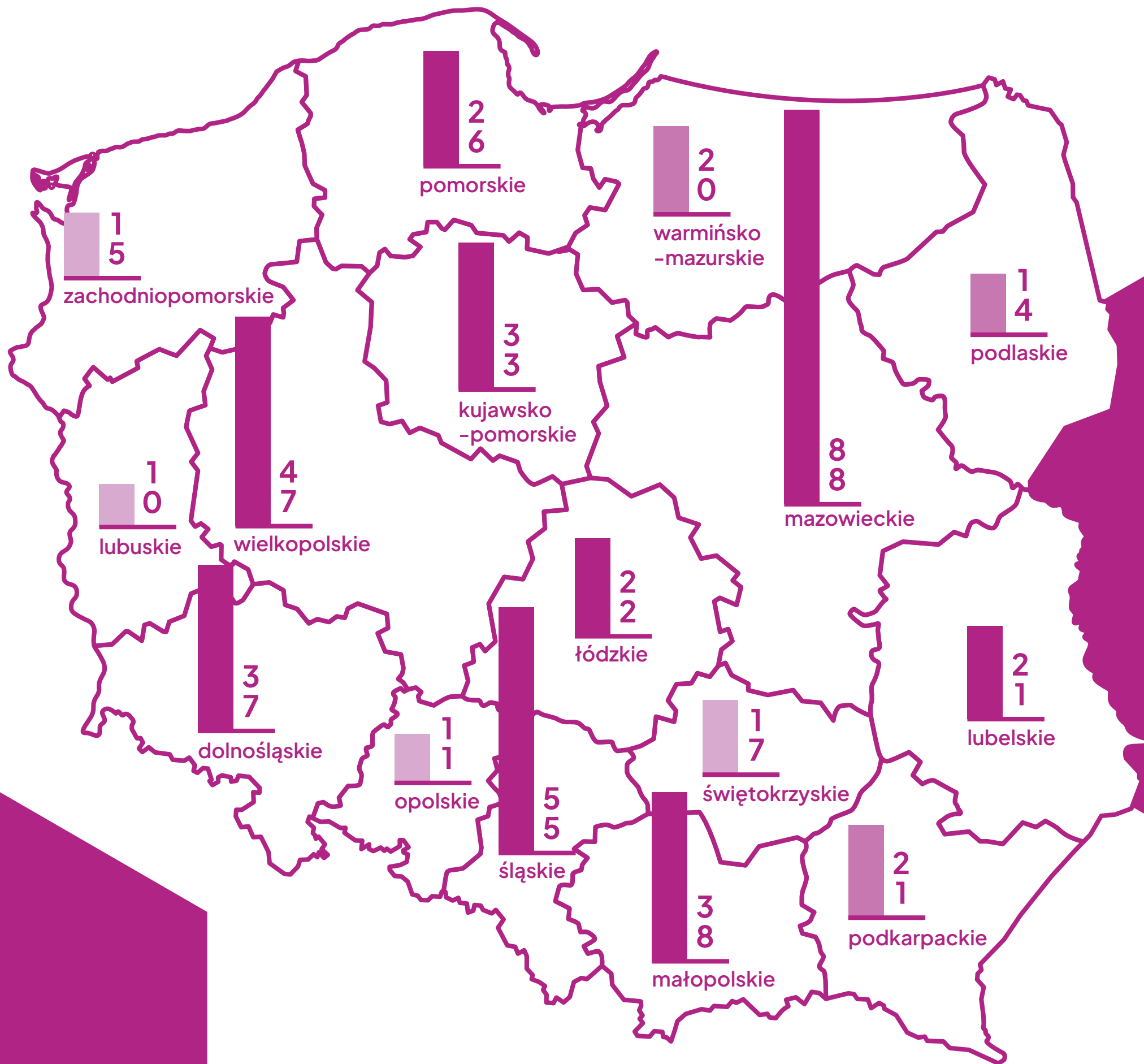

W ponad połowie szkół (55%) uczyło się 19 osób z Ukrainy lub mniej (36% – poniżej 10 osób, 19% – od 10 do 19 osób). Ponad 100 uczniów i uczennic narodowości ukraińskiej zostało przyjętych w 5% placówek, które ubiegały się o granty.

Lokalizacja i liczba szkół, które aplikowały o mini-granty:

Województwa:

- dolnośląskie 37
- kujawsko-pomorskie 33
- lubelskie 21
- lubuskie 10
- łódzkie 22
- mazowieckie 88
- małopolskie 38
- opolskie 11
- podkarpackie 21
- podlaskie 14
- pomorskie 26
- śląskie 55
- świętokrzyskie 17
- warmińsko-mazurskie 20
- wielkopolskie 47
- zachodniopomorskie 15

W wielu szkołach, które ubiegały się o mini-grant, można napotkać alarmujące sytuacje: infrastruktura się rozpada, ławki konieczne wymagają renowacji, a ściany odmalowania. Jednak brak podstawowych zasobów i remontów to tylko część problemu. Przestrzeń w polskich szkołach często nie sprzyja integracji i dobremu samopoczuciu młodych osób. Nie ma miejsc, w których mogłyby wspólnie spędzać czas między lekcjami. Dramatycznie brakuje świetlic (szczególnie tych dostępnych dla starszych uczniów i uczniów), które służyłyby jako przestrzeń do wyciszenia się, nauki i rozwijania zainteresowań pozalekcyjnych, a także oczekiwania na lekcje czy zajęcia dodatkowe w przyjaznym otoczeniu. Uczniom często nie zapewnia się również miejsc, w których mogliby komfortowo spędzać przerwy, a puste korytarze są niemal jedyną dostępną do tego celu przestrzenią.

Większość społeczności szkolnych wyraziła potrzebę **stworzenia uspokajającej, kolorowej przestrzeni do relaksu i integracji** – przestrzeni, w której uczniowie i uczennice mogliby **odpocząć między zajęciami i po nich, poczytać książki w swoim ojczystym języku, odpocząć od hałasu lub spędzić czas z rówieśnikami, grając w gry planszowe czy jedząc śniadanie**. Choć nie były to nadzwyczajne potrzeby – raczej podstawowe – to jednak szkoły nie miały funduszy na ich realizację.

Korytarze to miejsca, które szkoły chciały przekształcać najczęściej. Może to wynikać z ogólnego problemu ciasnoty w polskich placówkach, który pogłębił się po dołączeniu dużej liczby nowych osób w krótkim czasie: zbyt wielu uczniów i brak przestrzeni edukacyjnych dla nich – sal gimnastycznych, świetlic, a nawet sal lekcyjnych. Co ciekawe, wiele szkół chciało również zmodernizować przestrzeń zewnętrzną, takie jak dziedzińce, ogrody i boiska.

Szkoły były bardzo skoncentrowane na znalezieniu dostępnych przestrzeni, które można by zaadaptować do celów integracji i wzmacniania dobrostanu społeczności szkolnej, a potrzeby wydają się ogromne.

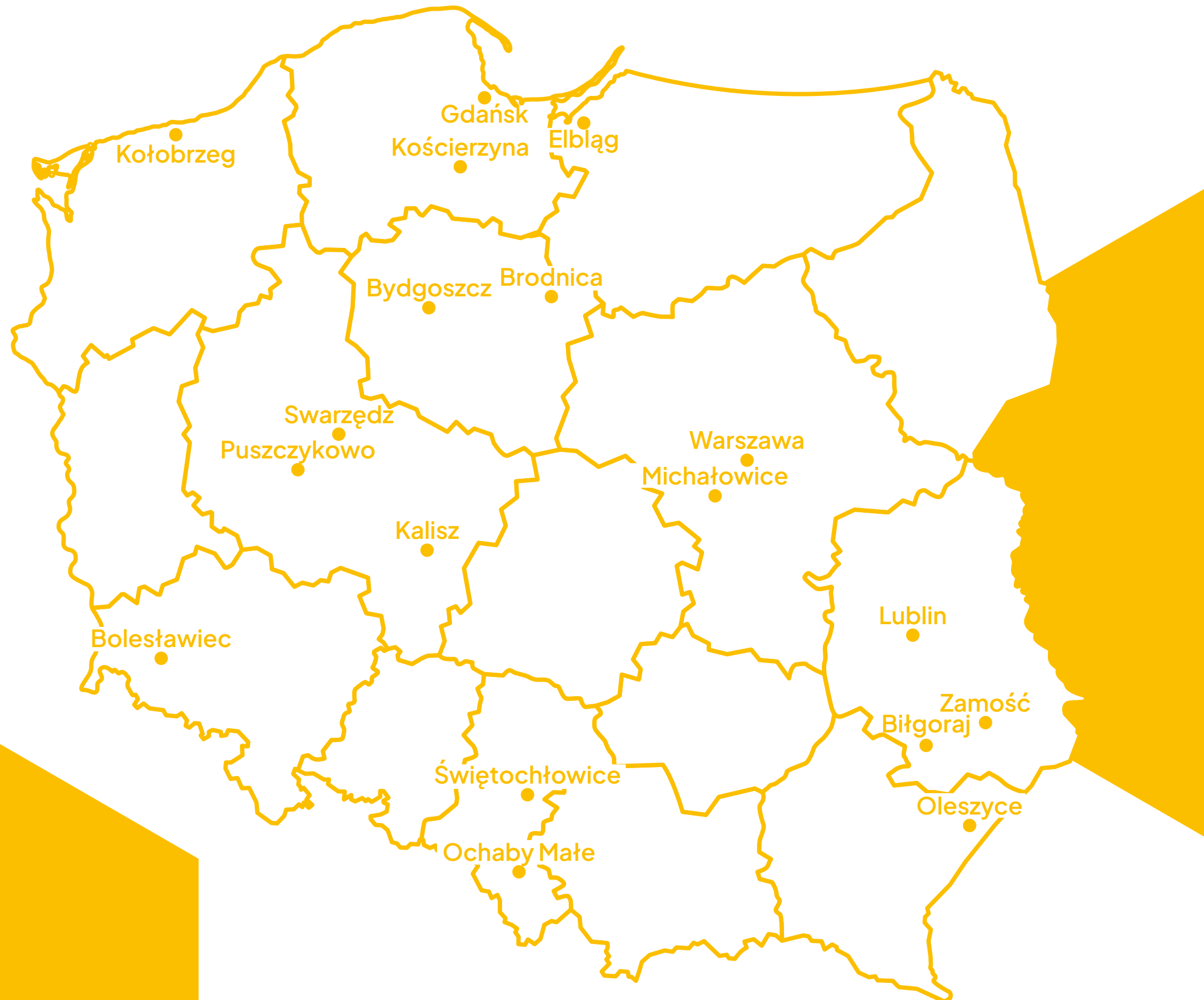

20 szkół, które dostały minigranty

20 szkół z całej Polski otrzymało minigranty (10 000 zł) na takie przekształcenie przestrzeni szkolnych, które przyczyni się do poprawy dobrostanu i do skuteczniejszej integracji dzieci i młodzieży.

Szkoły, które dostały minigranty, były bardzo zróżnicowane:

- zlokalizowane w całej Polsce: w 11 województwach – po 3 w pomorskim, lubelskim i wielkopolskim, po 2 w mazowieckim, śląskim i kujawsko-pomorskim, po 1 w warmińsko-mazurskim, małopolskim, dolnośląskim, podkarpackim i zachodniopomorskim;
- 6 znajdowało się w dużych miastach, 1 – w mieście średniej wielkości, 2 – w małych miastach, 2 szkoły były szkołami wiejskimi;
- 13 szkół podstawowych, 2 zespoły szkolno-przedszkolne, 2 licea ogólnokształcące, 1 technikum, 1 zespół szkół centrum kształcenia rolniczego, 1 specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy;
- najmniejszą jednostką realizującą dotację był Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 im. Janusza Korczaka w Kaliszu (w którym uczy się 101 osób), a największą Szkoła Podstawowa nr 1 w Gdańsku (1144 osób).

Łączna liczba dzieci i młodzieży w placówkach, które mogą obecnie korzystać z nowo powstałych przestrzeni dobrostanu i integracji, wynosi **11 119**. Łączna liczba osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w tych szkołach wynosiła **560**, a **818** to dzieci i młodzież z Ukrainy. Liczba nauczycielek i nauczycieli w tych szkołach wynosi 1 122.

Nasz model grantowy był **połączeniem wsparcia finansowego i edukacyjnego** dla kadry nauczycielskiej, ponieważ uważamy, że jest to najbardziej efektywne rozwiązanie. Znalazły się w nim takie elementy jak: wspólny webinar, warsztaty offline dla rady pedagogicznej w każdej szkole, a po uzyskaniu dofinansowania możliwość dalszych konsultacji eksperckich oraz wsparcie formalne i organizacyjne koordynatorki na każdym etapie realizacji projektów.

Przekłada się to na **większe poczucie bezpieczeństwa** osób realizujących projekt, **większe zaangażowanie społeczności szkolnej**, a także uczynienie z realizacji grantu **wspólnej sprawy całej placówki**. Wzmacnia zespół szkolny w poszukiwaniu **sojuszników wśród rodziców, społeczności lokalnej i lokalnego biznesu**. Promuje również tworzenie koalicji skupiającej się na szkole i zdrowiu psychicznym dzieci.

6
5

Minigranty w liczbach

11 119

dzieci i młodzieży
w szkołach,
które korzystają
ze zmienionych
przestrzeni

818

spośród nich
to dzieci z Ukrainy

560

dzieci
z niepełnosprawnościami
lub specjalnymi potrzebami
edukacyjnymi

1 122

nauczycielek i nauczycieli

”

Realizacja projektu umocniła więzi pomiędzy uczniami, którzy czynnie uczestniczyli w projekcie. Była motywacją do otwartej komunikacji, poznania siebie wzajemnie, swoich perspektyw. Uczyla kompromisów i wyrażania swoich potrzeb. Pokazała, że współpraca społeczności szkolnej (uczniów, nauczycieli, pracowników administracyjnych, rodziców) ich zaangażowanie i odpowiedzialność za swoje zadania prowadzi do sukcesu.

”

Nauczycielka, z ankiety ewaluacyjnej mini-grantów

”

Stworzyliśmy przestrzeń, z której teraz może korzystać cała szkoła. Na każdej przerwie tam jest tłum. Nazwalismy ją BUP ZONE od Białoruś, Ukraina i Polska, czyli wszystkich krajów, których przedstawiciele mamy w swojej szkole. Najfajniejsze było to, że mogliśmy sami decydować o tym, jak to miejsce będzie wyglądać, i robiliśmy sami różne rzeczy – ja na przykład szyłam pokrowce na poduszki, chłopaki z klasy technicznej zrobili kwietniki, a w stolarni stoły.

”

Uczennica, z wywiadu ewaluacyjnego dotyczącego mini-grantów

”

Było dla nas kluczowe, aby nauczyciele i uczniowie pracowali razem. Zaplanowaliśmy zmiany w przestrzeni a następnie wspólnie nadzorowaliśmy realizację kolejnych etapów prac. Pozwoliło to na integrację szkoły, nauczyło wszystkich pracy zespołowej i działania z myślą o celu.

”

Nauczycielka, z ankiety ewaluacyjnej mini-grantów

”

My się bardzo zintegrowaliśmy w tym projekcie. Dużo czasu spędzaliśmy razem, dużo rozmawialiśmy. Nastia robiła banner z różnymi hasłami po ukraińsku, białorusku i polsku i zaprojektowała takie ulotki ze słowniczkiem. Mamy tam też taką tablicę do grania w kółko i krzyżyk i ciągle widzimy, że na przerwach ludzie się integrują, grając w kółko i krzyżyk na przykład.

”

Uczeń, z wywiadu ewaluacyjnego dotyczącego mini-grantów

”

Dla mnie najważniejsza w tym projekcie jest integracja dzieci i rodziców z Ukrainy z rodzicami i dziećmi polskimi w naszej szkole. Dzięki współdziałaniu w projekcie stworzyliśmy warunki sprzyjające wzajemnemu zrozumieniu i akceptacji, co korzystnie wpłynęło na atmosferę w placówce oraz rozwój naszych uczniów. Organizując kąciki do integracji dla uczniów naszej szkoły, zaangażowaliśmy zarówno dzieci, jak i rodziców z różnych kultur.

”

Nauczycielka, z ankiety ewaluacyjnej mini-grantów

”

Mogliśmy zrobić coś dla siebie i innych. Zostawimy po sobie pamiątkę potomnym. Fajne było to, że byliśmy samodzielnymi i odpowiedzialnymi. Wszystko zależało od nas.

”

Uczeń, z wywiadu ewaluacyjnego dotyczącego mini-grantów

Nasze rekomendacje

Rekomendacje

- Jak największa elastyczność w edukacyjnym modelu wsparcia dla szkół.
- Zaproszenie do działań co najmniej dwóch nauczycieli z jednej szkoły, aby stworzyć załóżek małego zespołu.
- Ciągła analiza i weryfikacja nauczycielskich potrzeb w celu stworzenia jak najlepszych materiałów edukacyjnych.
- Gadżety gotowe do wykorzystania na zajęciach (w naszym przypadku: piłki sensoryczne, karty i gry, plakaty i wielkoformatowe kolorowanki) – zostały one bardzo docenione przez grono nauczycielskie.
- Świadomość, że **wszystkie** osoby zaangażowane w nową, nieprzewidywalną i trudną sytuację są pod wpływem ogromnego stresu.
- Stworzenie modelu mini-grantów dla szkół, w którym wsparcie finansowe jest powiązane z procesem edukacyjnym i wsparciem konsultacyjnym dla rad pedagogicznych.
- Przekazywanie szkołom mini-grantów na cele związane z dobrostanem i integracją uczniowską (zalecamy zmiany w przestrzeni szkolnej, ponieważ widzieliśmy, że działa to świetnie na różnych poziomach i pozostanie w szkołach przez lata).
- Dobrze skoordynowany i profesjonalnie przygotowany zewnętrzny zespół ekspertek i edukatorów jest koniecznością (w naszym przypadku ekspertkami były trenerki edukacji pozaformalnej i nauczyciele przygotowani w obszarach programowych).

Sukcesy programu

- Na samym początku realizacji programu stworzyliśmy i udostępniliśmy nauczycielkom i nauczycielom jego **filozofię**. Została ona przełożona w praktyce na nasze działania i była **naszym kompasem** przez cały okres realizacji Razem w Klasie.
- Nasza strategia rekrutacyjna polegała na dotarciu do **szerokiego grona odbiorców** i była to najlepsza droga, ponieważ nie ominęliśmy nawet najmniejszych i najbardziej odległych szkół. Ostatecznie program objął 1 727 (czyli blisko 10%) szkół w Polsce, co kwalifikuje się jako wsparcie systemowe.
 - W tych 1 727 szkołach dotarliśmy do około **39 061** dzieci i młodzieży z Ukrainy, co stanowi około 20% ze 188 000 osób objętych polskim systemem edukacji w latach 2022–2023.
 - Dodatkowo w programie uczestniczyło 389 podmiotów edukacji pozaformalnej: bibliotek, domów kultury, świetlic i centrów aktywności lokalnej. Orientacyjna liczba dzieci i młodzieży z Ukrainy odwiedzających je w roku szkolnym 2022/2023 wyniosła **30 699**.
- Mini-granty na przekształcanie przestrzeni edukacyjnych, aby bardziej wspierały dobrostan uczniów i uczennic, ich integrację i włączanie, były planowane jako działanie pilotażowe, ale stały się **gwiazdą** programu!
 - 20 szkół otrzymało wsparcie w wysokości 10 000 zł, ale otrzymaliśmy prawie **500 wniosków (!)** z różnych szkół – podstawowych, średnich lub

technicznych, z różnorodnych miejscowości (prawie 50% poniżej 30 000 mieszkańców), z różną liczbą dzieci z Ukrainy, a także z innych krajów.

- Efekty realizacji mini-grantów przerosły nasze oczekiwania. Było to ważne nie tylko dla dobrostanu i procesu integracji, ale także dla **wzmocnienia całej społeczności i budowania sieci wsparcia dla dzieci i młodzieży** z doświadczeniem migracji i uchodźstwa. Działanie wymagało zaangażowania całej społeczności szkolnej: dyrekcji, kadry nauczycielskiej, uczennic i uczniów, pracowników administracyjnych i rodziców, a często także lokalnych przedsiębiorców czy artystek. **Wzmocnienie pozycji dzieci i młodzieży** było wyraźnie widoczne – to doświadczenie dodało im siły i zwiększyło ich poczucie **sprawczości w szkole**.

- Dotarliśmy ze wsparciem do dużych miast, w których, jak wiedzieliśmy, jest najwięcej ukraińskich dzieci i młodzieży, ale – co ważniejsze z naszej perspektywy i co szczególnie świadczy o sukcesie programu – **również do miasteczek powiatowych i małych wsi**, gdzie czasami w szkole było tylko **jedno lub kilkoro ukraińskich dzieci**. Każde dziecko, które mogliśmy wesprzeć, było dla nas tak samo ważne.
- Zrealizowaliśmy 2 000 godzin różnych form bezpośredniego wsparcia edukacyjnego dla szkół (warsztatów, nauczycielskich grup wsparcia i konsultacji indywidualnych), obejmując nimi ponad 550 nauczycielek i nauczycieli w 250 szkołach w całym kraju.
 - Elastyczne formy, takie jak grupy wsparcia czy indywidualne konsul-

tacje, traktujemy jako **innowacje** (już sprawdzone – z sukcesem), które mogą pozostać w naszym organizacyjnym zbiorze metod i form pracy z osobami nauczycielskimi. Wydają się bardzo, bardzo przydatne w sytuacjach kryzysowych i pracy w kryzysie.

- Jesteśmy dumni i dumne z naszych materiałów edukacyjnych – gier językowych, kart *Kropki Uważności*, kart z technikami samoregulacji oraz kolorowanek w formacie XXXL. Mieliśmy okazję współpracować z artystkami, zadbać o estetykę i jakość, dzięki czemu materiały są wielokrotnego użytku i można je wykorzystywać na zajęciach do nieskończonej liczby aktywności.

Ewaluacja jest ważna

- Ten raport bazuje na następujących formach ewaluacji przeprowadzonych w ramach programu:
- ankiety pretest i post-test skierowane do osób uczestniczących w programie,
- ankiety skierowane do osób uczestniczących w: konsultacjach, warsztatach lub grupach wsparcia dla kadry nauczycielskiej,
- analiza 20 raportów z realizacji mini-grantów,
- analiza 475 wniosków szkół o granty pod kątem planowanych zmian w przestrzeni – desk research,
- 6 wywiadów z nauczycielkami odpowiedzialnymi za realizację grantów w szkole,
- 3 grupy fokusowe z młodzieżą (dotyczące realizacji grantów),
- 4 grupy fokusowe z nauczycielkami dotyczące m.in. kwestii genderowych,
- badanie liczbowe dotyczące liczby nauczycielek i nauczycieli, uczniów i uczennic uczestniczących w programie

Włącz się! Wsprzyj nasze działania!

Wciąż widzimy ogromne potrzeby, które zaspokajał program Razem w Klasie, dlatego chcemy go kontynuować. **Reprezentujesz instytucję, która chce się przyczynić do realnych zmian w edukacji w Polsce? Chcesz nas wesprzeć?**

Skontaktuj się z nami:

Fundacja Szkoła z Klasą
ul. Śniadeckich 19
00-654 Warszawa

Adres korespondencyjny:

Fundacja Szkoła z Klasą
Pl. Konstytucji 2/100
00-552 Warszawa

fundacja@szkolazklasa.org.pl

+48 518 287 625

www.szkolazklasa.org.pl

<https://eng.szkolazklasa.org.pl/>

Autorki:

Katarzyna Gajewska

Agnieszka Krawczak-Chmielecka

Julia Nowicka

Layout i grafiki:

Robert Semik

Autorki i autorzy zdjęć:

Natalia Dyck: str. 9, 23, 44

Patrycja Mic: str. 6, 7, 23, 40, 44, 60, 61

Robert Semik: str. 12

Anna Wuls: str. 12, 32

Zdjęcia przesłane przez szkoły, jako część dokumentacji realizacji mini-grantów w ramach programu Razem w Klasie: str. 7, 20, 24, 30, 50, 51, 54, 55, 56

Zdjęcia z archiwum Fundacji Szkoła z Klasą: zdjęcia okładkowe oraz zdjęcia ze str. 19, 23, 26, 28, 38, 42

Fundacja
Szkoła z Klasą